

Školská soustava České republiky

Základní údaje o zemi

Obyvatelstvo:	10,2 milionu
Rozloha:	78 864 km ²
Hustota obyvatelstva:	130 obyvatel na km ²
HDP na obyvatele:	13 300 EUR (2001)
Struktura zaměstnanosti:	zemědělství 4,7 % (2001) průmysl 40,6 % (2001) služby 54,6 % (2001)
Míra nezaměstnanosti:	9,6 % (duben 2003)
Veřejné výdaje na vzdělávání:	4,5 % (2001)
Účast na vzdělávání (2001):	

Věk	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
%	100	99,8	92,6	72	47,8	28,1	20,3	18,8	15,6	10,8	7,1	5

Předškolní vzdělávání

Mateřská škola je součástí školské soustavy a je určena dětem od 3 do 6 let. Přestože předškolní vzdělávání není povinné, mateřskou školu navštěvuje 93,7 % zástupců věkové skupiny pětiletých. Vzdělávání ve většině mateřských škol je bezplatné, i když rodiče mohou být požádáni, aby hradili část provozních nákladů, nejvíce však do výše 30 %.

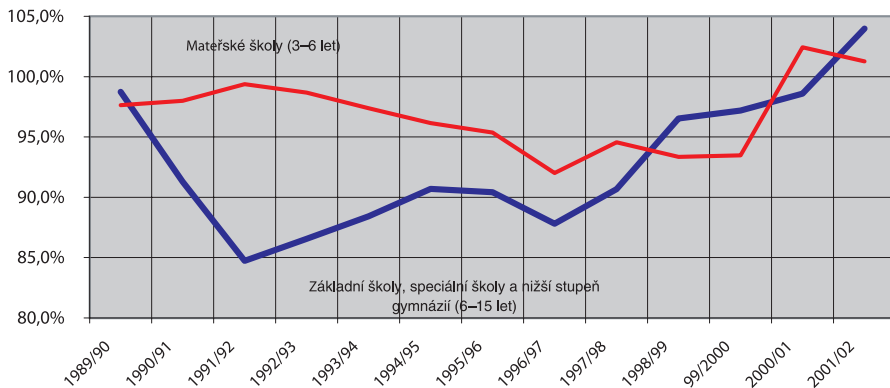
Povinná školní docházka

Školní docházka je povinná od roku 1774. Povinné vzdělávání trvá 9 let, obvykle od 6. do 15. roku dítěte, a ve většině případů je poskytnutí základní školy. Přestože jsou vymezeny spádové oblasti, výběr školy není ničím omezen. Na konci 5. ročníku základní školy mohou žáci přejít na osmileté gymnázium a na konci 7. ročníku na šestileté gymnázium. Podmínkou je složení přijímacích zkoušek příslušné školy.

Školní rok začíná 1. září a končí 31. srpna následujícího roku. Vyučuje se 5 dní v týdnu a jedna vyučovací hodina trvá 45 minut. Na 1. stupni (1.–5. ročník) mají žáci 22 až 25 vyučovacích hodin týdně, na 2. stupni (6.–9. ročník) 27 až 30 hodin týdně. V roce 2001/2002 bylo na jednoho učitele průměrně 15,2 žáků a průměrný počet žáků ve třídě činil 21,7. Jednotlivé ročníky navštěvují chlapci i dívky. Na 1. stupni vyučuje všechny předměty jeden učitel, na 2. stupni se učitelé obvykle specializují na dva předměty.

Vzdělávací cíle jsou stanoveny ve Standardu základního vzdělávání. Za účelem dosažení těchto cílů lze volit ze 3 schválených vzdělávacích programů, jež vymezují odpovídající učební plán, učební osnovy a vyučovací metody. Každá škola může používat různé vyučovací metody a učebnice ze seznamu, který schvaluje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Žáci jsou hodnoceni (učiteli) na základě písemného a ústního projevu (a domácích úkolů) a známkování podle klasifikační stupnice od 1 do 5. Průběžné hodnocení je shrnuto na vysvědčení na konci každého pololetí. Na 1. stupni je povoleno i slovní hodnocení. Této možnosti využívá 8 % učitelů. Prospěch dětí se rozebírá na schůzkách s rodiči. Žáci, kteří mají nedostatečné výsledky, musí příslušný školní rok opakovat. Míra nedokončenosti základního vzdělání je 0,78 %.

Podíl žáků příslušné věkové skupiny v %

Zdroj: Ústav pro informace ve vzdělávání, Český statistický úřad
Přesah přes 100 % je způsoben odkladem povinné školní docházky, přítomností dětí mladších 3 let v mateřských školách a opakováním ročníku na základních školách.

Středoškolské vzdělávání

V České republice existují tři základní typy středních škol: všeobecná střední škola (gymnázium), střední odborná škola (SOŠ) a střední odborné učiliště (SOU). Předpokladem přijetí na tyto školy je ukončení povinné školní docházky a splnění vstupních požadavků. O obsahu přijímacích zkoušek rozhoduje ředitel školy. Ten může i rozhodnout, že někteří uchazeči zkoušky skládat nemusí.

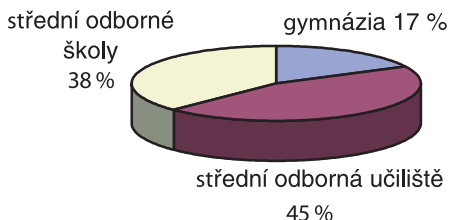
Gymnázium (ISCED 3A) poskytuje úplné střední všeobecné vzdělání. Ke studiu, které trvá 4 roky, se hlásí žáci z 9. ročníku základní školy. Existují však i jiné typy gymnázií (viz výše). Na konci studia skládají studenti maturitní zkoušku. V 1. ročnících gymnázií studuje 17,4 % všech mladých lidí, kteří navštěvují střední školy. Z toho 7,95 % příslušné věkové skupiny nastupuje na gymnázium v nižším věku. Škol tohoto typu je v ČR 346 (téměř 1/5 z nich jsou školy soukromé).

Střední odborná škola (ISCED 3A, B) obvykle poskytuje úplné střední odborné vzdělání. Studium trvá 4 roky a je ukončeno maturitní zkouškou. Střední odborné školy poskytují i nižší úroveň odborného vzdělávání (dvou až tříleté programy). Připravují studenty na odbornou práci přibližně ve 260 oborech. Vyučovací doba je věnována ze 40 % všeobecně vzdělávacím předmětům a ze 60 % odborným předmětům. Praktická příprava probíhá ve školních laboratořích a dílnách. Na středních odborných školách studuje 37,5 % mládeže a tento podíl stoupá. Škol tohoto typu je v ČR 804 (přibližně 1/4 z nich je soukromých).

Střední odborné učiliště (ISCED 3B) nabízí povětšinou tříleté (v některých případech i dvouleté) učňovské programy, které jsou završeny závěrečnou zkouškou a udělením výučního listu. Praktický výcvik představuje přibližně polovinu vyučovací doby a jeho cílem je osvojení manuálních dovedností. Střední odborná učiliště poskytují vzdělávání přibližně ve 280 oborech. Tento typ střední školy navštěvuje zhruba 45 % mladých lidí a tento podíl se zmenšuje. Střední odborná učiliště nabízejí i čtyřleté vzdělávací programy zakončené maturitní zkouškou, které vedou k získání vyšší odborné kvalifikace. Absolventům tříletých učňovských oborů je určeno nástavbové studium umožňující získání maturitní zkoušky. V ČR je 565 středních odborných učilišť, z nichž přibližně 1/6 je soukromých.

Osnovy všech středních škol musí být v souladu s požadavky příslušných vzdělávacích standardů, které schvaluje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Podíl mládeže nastupující na střední školy 2000–2001 (ISCED 3)

Zdroj: Český statistický úřad

Terciární vzdělávání

Vyšší odborná škola (ISCED 5B) poskytuje nezbytnou kvalifikaci pro výkon náročných odborných činností, které nevyžadují vysokoškolský diplom. Vzdělávací programy trvají od dvou do tří a půl let a jejich absolventi získávají titul „diplomovaný specialista“. V ČR je 164 škol tohoto typu (1/3 tvoří školy soukromé). Vyšší odborné školy poskytují vzdělávání přibližně ve 200 oborech a studenti platí školné.

Vysokoškolské instituce mohou být univerzitního či neuniverzitního typu. Souhrnně se označují pojmem vysoká škola. Typ instituce je určen jejím statutem a musí odpovídat rozhodnutí Akreditační komise. Vysoké školy poskytují vzdělávání na třech úrovních: bakalářské studijní programy (tři až čtyřleté, ISCED 5B), magisterské studijní programy navazující na bakalářské studijní programy (jeden až tříleté, ISCED 5A) a magisterské programy (čtyři až šestileté, ISCED 5A). Bakalářské a magisterské studijní programy jsou otevřeny uchazečům, kteří složili maturitní zkoušku a splnili příslušné vstupní požadavky včetně přijímací zkoušky. Pro přijetí do navazujícího magisterského studijního programu je podmínkou řádné ukončení studia v bakalářském studijním programu.

Třetí úroveň vysokoškolského vzdělávání tvoří doktorské studium (obvykle tříleté, ISCED 6), které je určeno absolventům magisterských programů. Tradiční instituce univerzitního typu nabízejí všechny typy studijních programů. Soukromé vysoké školy, které jsou vysokými školami neuniverzitního typu, nabízejí především bakalářské studium.

Většina univerzit se dělí na jednotlivé fakulty. Na veřejných a státních vysokých školách je studium v českém jazyce bezplatné.

V současné době působí v České republice 56 státních (4), veřejných (24) a soukromých (28) vysokých škol.

Správa

Ústředním řídicím orgánem pro oblast vzdělávání je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, které formuluje strategické dokumenty a návrhy příslušných zákonů. Mateřské, základní, střední a vyšší odborné školy spravují odbory školství samosprávných krajských orgánů, které působí ve 14 krajích České republiky. Do správy mateřských a základních škol jsou zapojeny i obce.

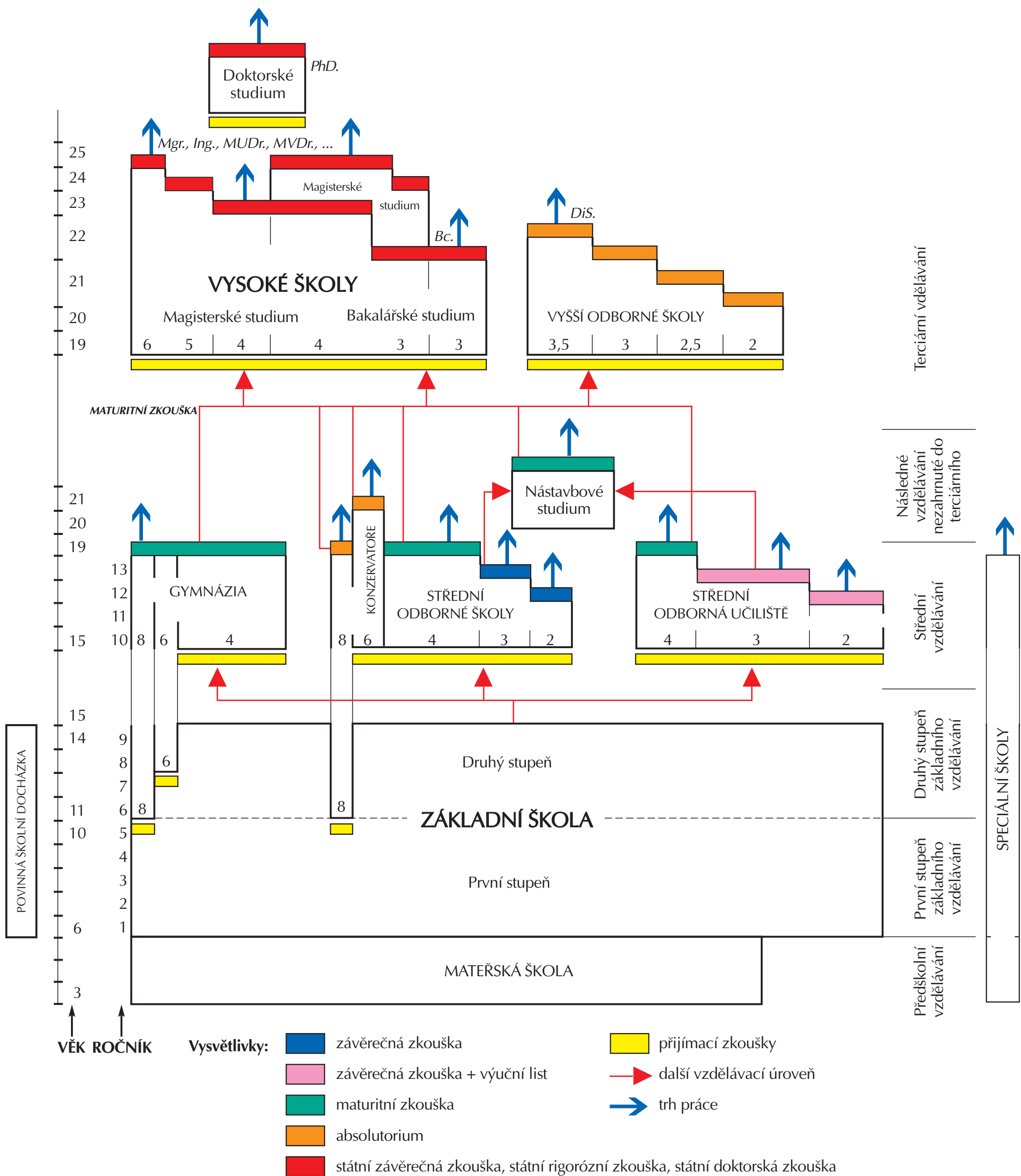
Ústředním kontrolním orgánem je Česká školní inspekce. Jejím úkolem je sledovat výsledky vzdělávání, kvalitu řízení a efektivní využívání finančních prostředků, a současně zajišťovat dodržování závazných právních ustanovení na všech úrovních s výjimkou vysokých škol.

V oblasti vysokého školství dohlíží na kvalitu poskytovaného vzdělávání Akreditační komise, která se na základě požadavku MŠMT vyjadřuje k žádostem o akreditaci.

Financování

Školy jsou ve většině případů financovány státem z rozpočtu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) a z rozpočtů krajských a obecních úřadů. Většinou je uplatňována normativní metoda financování na jednoho žáka či studenta. Finanční prostředky na mzdy zaměstnanců, učebnice a učební pomůcky přiděluje krajským orgánům Ministerstvo školství. Provozní náklady a investiční náklady hradí mateřským, základním, středním a vyšším odborným školám krajské nebo obecní úřady. Vysoké školy financuje MŠMT. Veřejné výdaje na vzdělávání dosáhly v roce 2001 4,5 % HDP.

Školská soustava České republiky

Vydáno s podporou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a Evropského společenství v rámci programu Leonardo da Vinci. Názory vyjádřené vydavatelem nemusí být v souladu se stanoviskem Evropského společenství, které v tomto ohledu neneso žádnou odpovědnost.

Školská soustava České republiky [leták]. 1. vydání, Praha, 2003. Náklad 2000 výtisků. Národní vzdělávací fond, o. p. s., Národní informační středisko pro poradenství, Opletalova 25, 110 00 Praha 1.

Poděkování za spolupráci a poskytnutí příslušných údajů náleží Ústavu pro informace ve vzdělávání, Českému statistickému úřadu a českému národnímu oddělení Eurydice.

ISBN 80-86728-01-3.